

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Genus och jämställdhet i förskolan

En undersökning om hur pedagogerna resonerar kring
genus och jämställdhet i förhållande till förskolans
läroplan.

Namn: Lina Johansson & Elvira Johannessen
Program: Förskolläraryrket

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LÖXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: HT/2014
Handledare: Lisa Wiklund
Examinator: Niklas Pramling
Kod: HT14-2920-023-LÖXA1G

Nyckelord: Genus, Jämställdhet, Läroplan, Pedagogers resonemang

Abstract

Huvudsyftet med vår studie har varit att undersöka hur pedagoger arbetar med genus i förskolans verksamhet gentemot läroplanen. Vi valde att arbeta utefter två frågeställningar:

- Hur resonerar pedagogerna att de arbetar med genus i förskolan?
- Hur resonerar pedagogerna kring genus gentemot de styrdokument som ligger till grund för förskolans verksamhet?

Vi har använt oss av intervjuer för att få fram kvalitativ data till vår studie. Vi använde oss även av inspelningsinstrument för att få med allt pedagogerna sa för att kunna genomföra en studie där den verkliga bilden av hur det fungerar i verksamheten såg ut, de små detaljer som man annars kan missa var mycket viktiga för vår studie av pedagogernas resonemang. Det har varit fem medverkande pedagoger i studien. Vår studie grundar på två perspektiv, genusperspektiv samt det sociokulturella perspektivet. Vi har i vår studie valt att förklara de två perspektivens ståndpunkter samt deras relevans för vår studie. Vi har även tagit upp läroplanens historik och hur allt detta knyts samman i förskolans verksamhet för att skapa en bra lärande miljö för barnen. Studien är vetenskapligt baserad och vi har tagit med relevant litteratur för att få en så stor trovärdighet som möjligt.

Resultatet av denna studie har förvånat oss på det sätt att den utbildning kring genus som vi innan trodde att verksamma förskollärare skulle ha fått i sina utbildningar var nästintill obefintlig. Dagens förskollärare har alla haft kapitel i sina utbildningsdokument om genus och jämställdhet men de har aldrig diskuterats under deras utbildningar. Det arbete som görs av våra förskollärare idag är tack vare intresse från förskollärarna och dagens läroplan.

1 Förord

Vi vill tacka de pedagoger som tagit av sin tid och den kunskap de berikat oss med genom att delta i vår undersökning. Vi vill även tacka vår handledare Lisa Wiklund för stöttning och snabb respons och svar på de frågor som uppkommit under studiens gång. Ett stort tack till familj och vänner som stöttat oss genom hela arbetet, genom att läsa och ge respons av deras reflektioner och konstruktiva diskussioner av läst material.

2 Innehållsförteckning

3	Inledning	2
3.1	Syfte	2
4	Tidigare forskning.....	3
4.1	Genus och Jämställdhet	3
4.2	Språkets vikt för utveckling och förtydligande av hen	4
4.3	Läroplanens utveckling & historia	5
5	Teoretisk anknytning	7
5.1	Genusperspektiv	7
5.2	Sociokulturellt perspektiv	9
6	Metod.....	10
6.1	Etiska aspekter	10
6.2	Intervju	11
6.3	Kvalitativ undersökning	11
6.4	Urval.....	12
6.5	Transkription	12
6.6	Genomförande	13
7	Resultatredovisning.....	13
7.1	Resultatredovisning av pedagogernas resonemang av läroplanen	13
7.2	Resultatredovisning av pedagogernas resonemang i relation genusperspektivet	15
7.3	Resultatredovisning av pedagogernas reonemang i relation till sociokulturellt perspektivet.....	16
8	Slutdiskussion	18
8.1	Samanställning av pedagogernas resonemang med stöd av genusperspektivet.....	18
8.2	Samanställning av pedagogernas resonemang med stöd av det sociokulturella perspektivet.....	19
8.3	Metoddiskussion	21
9	Didaktiska konsekvenser	22
10	Avslutande sammanfattning.....	23
11	Referenslista.....	25
4	Bilagor	28

3 Inledning

Vi har valt att skriva om genus och jämställdhet i vårt examensarbete då vi vill få en uppfattning om hur pedagogernas anser sig och hur de resonerar om sitt arbete med genus och jämställdhet i verksamheten. Vi har i vår utbildning tagit del av genusperspektivet från start men hur är det med de pedagoger som varit verksamma i förskolan i flera år? Och hur har deras utbildning sett ut då det är först nu på senare år som genusperspektivet verkligen fått fäste i vår utbildning samt verksamhet.

Förskolan är en arena för barnen och deras utveckling och lärande, barnen ska i förskolan utvecklas till ansvarstagande samhällsmedborgare som ska visa respekt och empati till sina medmänniskor. I förskolan ska barnen få vara sig själva och utvecklas efter sina egna förmågor och intressen, stereotypa könsroller och könsmonster ska inte begränsa barnen i deras utveckling och skapande av sin egen identitet (Skolverket, 2010).

Enligt Ambjörnsson (2011) är genus ett brett begrepp som berör många aspekter i förskolans verksamhet. Begreppet berör både pedagogens förhållningssätt, samhällets förväntningar, könskodning samt likheter och olikheter mellan könen. Vi har valt att undersöka genus och hur begreppet är formulerat och tolkat i styrdokumentet samt hur pedagogerna resonerar och arbetar med genus och jämställdhet i den dagliga verksamheten.

Begreppet genus och jämställdhet har blivit omtalat i samhället under senare tid och fokus har legat kring könsidentitet och hur vi gör barnen lika. Genom att avköna och skapa nya normer som barnen ska föra med sig i sin uppväxt tros det att samhället ska förändras och göras jämställt (Svaleryd, 2003).

3.1 Syfte

Vårt syfte med denna studie är att undersöka hur pedagoger resonerar om sitt arbete med genus i förskolans verksamhet gentemot styrdokumentet. Vi har utgått från två frågeställningar i vår studie:

- Hur resonerar pedagoger att de arbetar med genus i förskolan?
- Hur resonerar pedagogerna kring genus, gentemot de styrdokument som ligger till grund för förskolans verksamhet?

4 Tidigare forskning

4.1 Genus och Jämställdhet

Fram till mitten av 1900-talet var fostran, omsorg och utbildningen en fråga som rörde familjen. Männerna var de som försörjde familjen och kvinnorna tog hand om barn och hem. Barnomsorgen blev därför en jämställdhetsfråga när den utökades på 1960-talet, för att kvinnor skulle kunna ta ett arbete och hjälpa till med försörjningen behövdes barnomsorg. På så sätt kunde kvinnan bli mer jämställd med mannen, då ett arbete var en manlig norm mer än en kvinnlig. Männerna närmade sig dock inte den kvinnliga normen genom att till exempel hjälpa till mer med hemmet vilket kan ses som att kvinnan på så sätt blev dubbelarbetande. Hon både arbetade och tog hand om barn och hem. Först på 1970-talet blev det vanligt att båda föräldrarna var familjeförsörjare. Jämställdheten var dock större i de mer välbärgade familjerna än i de med lägre inkomster. När kvinnorna kom ut på arbetsmarknaden blev inte resultatet ett mer jämställt samhälle mellan män och kvinnor utan det blev en fördelning inom den rådande kvinnorörelsen. Kvinnor med välbetalda jobb köpte tjänster av kvinnor med lågavlönade jobb, till exempel kvinnor som tog hand om barn (Tallberg Broman, 2009).

Vad jämställdhet är och hur man definierar begreppet finns det många som har olika uppfattningar om, det finns de som förklarar jämställdhet genom att säga att könsfördelningen är jämn i gruppen, eller att talutrymmet i gruppen är jämt fördelat mellan könen. Egentligen kan begreppet definieras genom att tala om förhållandet mellan män och kvinnor. Genom en kvantitativ dimension tala om jämställdhet som en jämn könsfördelning mellan könen men också genom en kvalitativ dimension där man menar att kvinnor och män ska ha samma skyldigheter, möjligheter och rättigheter genom livet, i både arbete, ekonomi, politik samt familj och fritid. Förr under 1970-talet var den kvalitativa aspekten väldigt främmande, man såg då mest till den kvantitativa aspekten, att könsfördelningen skulle vara jämn. Idag är det den kvalitativa aspekten som är framstående i allt jämställdhetsarbete, det är den aspekten som står främst för de jämställdhetsarbeten som vi ska förmedla i förskolan. Både kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter i samhället och inte bara formellt, utan också reellt (Hedlin, 2006).

Jämställdhetsarbetet har enligt Hjalmarsson (2009) på senare tid nått in i förskolan och handlar om allas lika värden och möjligheter. Enligt Eidevald och Lenz Taguchi (2013) så hjälper förskolan till att göra barnen till samhällsfungerande individer genom att kompensera för de brister som kan finnas i hem och fostran och ger dem en grund till vidare utbildning. Barnen skall utvecklas till normala individer efter rådande samhällsnormer. Från 1960 till 1980-talet uppmuntrades flickor att ta sig in på de områden som ansågs ha högre status och dessa områden var ofta manligt dominerande. Jämställdhetsarbetet handlade nu mer om att alla skulle ha rätt att välja, även på den mer mansdominerande planhalvan. Genusneutralitet var nu det man försökte uppnå. Hacking (1999) menar att livet man har är en produkt av sociala krafter och historiska händelser men även att den ideologi som råder eller har rätt har inverkan på vem man är.

Det var först på 1990-talet i Sverige som tankar om genus kom upp som en social konstruktion (Ohrlander, 2013). Eidevald och Lenz Taguchi (2013) skriver att intresset för hur pojkar och flickor blev formade till sitt kön på grund av samhället blev mer intressant än de faktiska biologiska skillnader som finns. Detta gjorde att genus och forskning kring detta blev uppmärksammat i Sverige. När böcker som "Genuspedagogik" av Kajsa Svaleryd och

”Flickor och pojkar i förskolan” av Kajsa Wahlström kom ut 2002 respektive 2003 startade det genusarbete som finns i förskolorna idag. Dessa böcker hjälpte till att skapa nya pedagogiska arbetssätt som ligger till grund för mycket av det genusarbete som praktiseras. Det var en kompensatorisk pedagogik som förespråkades i böckerna och det är till för att bredda de traditionella genusmönster som finns. Barn skulle få möjlighet att träna och stärka sina kunskaper i de områden som de annars inte var så kunniga i. Böckerna användes som verktyg i progressionen av jämställdhetsarbetet på förskolorna runt om i landet men det fanns de som var kritiska till dessa böckers popularitet. Eidevald (2011) var kritisk till dessa båda böcker då de inte var skrivna av forskare utan av praktiker och att utvecklingsarbetet om jämställdhet som det skrivs om utgår mer från personers sunda förnuft än forskning.

Normkritisk pedagogik var ett arbetssätt som utformades, genom att befästa normer om hur flickor och pojkar ska vara begränsar man dem. Genom att motarbeta och uppmärksamma dessa normer så kunde man bryta mönstret. Genom att ifrågasätta och utmana det som var självklart kunde arbetet med jämställdhet i förskolan utvecklas. Arbetet visade sig dock kunna skapa större klyftor mellan flickor och pojkar än vad man trott. Detta eftersom man började se problem som kanske inte hade setts som problem innan. Såväl svensk som internationell forskning visar att förskolan på så sätt förstärker de traditionella genusmönster som finns (Eidevald, 2011).

Ohrlander (2013) menar att maktförhållandet rubbades och problematiserades i förskolan när genus började ses som en social konstruktion. Samma rättigheter och samma möjligheter till utveckling är det som kännetecknar jämställdhet i förskolan, och det innebär att det råder maktbalans i verksamheten (Wedin, 2011).

4.2 Språkets vikt för utveckling och förtydligande av hen

Hen har tagit plats i det svenska samhället och är tillsammans med hon och han det tredje pronomen i det svenska språket. Hen innefattar både han, hon och den vilket gör det till ett användbart ord då det är i dagens samhälle möjligt att välja sin egen tillhörighet och det som passar en själv bäst, vilket inte alltid är det kön vi föds med. Det manliga pronomenet har dock blivit det mest framträdande i samhället när det skrivs och talas och det anses stå för det som är allmänt, detta faktum kan se som ett problem då det kvinnliga pronomenet hamnar i bakgrunden och osynliggörs. Enligt Milles finns det ett begrepp som är enklare att ta till när könet på personen ifråga är irrelevant är ”den”, detta ord är ett könsneutralt ord och används hellre än hon, han eller hen då dessa kan anses ha ett personligt pronomen. ”Den” har genom tiderna används till benämning av icke mänskliga varelser som till exempel djur, det kan dock användas generellt om människor (Milles, 2008).

Begreppet ”man” är ett ord som kan användas när det talas om en eller flera personer där identiteten inte spelar någon roll. Det kan användas i vardagen till exempel när frågor ställs så som ”undra hur man gör med denna”. Ordet får då en dubbelbetydelse, det står inte längre för det manliga könet utan även för ”jag” och ”vi” då dessa ord kan sättas in i meningen ovan. Begreppet i säg kan stärka det redan manliga normativa samhället. ”Man” är ett ord som har strakt fäste i det svenska språket då det används både i skrift och i tal, istället för ”man” kan ”en” användas som synonym. Även detta ord används i många delar av Sverige i det talande språket (Milles, 2008).

Hur vi använder språket i vårt dagliga liv har stor inverkan på hur barn uppfattar och tar till sig dess betydelse. Henkel och Tomićić (2009) beskriver att det är användandet av det talande

språket som kan stärka de rådande könsrollerna och de förväntningar vi har på barnen utifrån deras kön. Eller så kan språket ge en rikare tillvaro och ett öppnare samhälle som inbjuder till gränsöverskridanden. Det är av ren vana som vi vuxna människor använder ord som man och han när vi talar om det som är generellt. Ett exempel är när Edlund (2004) beskriver hur en liten flicka tar till sig att hon inte kan bli vetenskapsman på grund av att hon inte är man utan kvinna. Henkel och Tomičić (2009) menar att med ett mer jämställt språk kan vi ge barnen en möjlighet att se världen på ett öppnare sätt och ett öppnare synsätt ger i sin tur en möjlighet att påverka sina eget liv.

4.3 Läroplanens utveckling & Historia

Förskolan grundades av Fröbel, som skapade verksamheten för att ge barnen möjligheten att utvecklas och bilda sig till FRIA människor (Pramling Samuelsson och Sheridan, 1999). Förskolan har utvecklats och majoriteten av barnen i Sverige går nu i förskolan. Det var året 1998 som den stora förändringen skedde, det var då ansvaret av förskolan flyttades över från Socialdepartementet till Utbildningsdepartementet och efter det blev förskolan en del av själva skolväsendet.

Vallberg Roth (2011) skriver om ett historiskt läroplansperspektiv. De inleder med att förklara *Guds läroplan*, denna läroplan bygger på några olika läroplaner och i en av handböckerna som kom ut till verksamheterna kallades *småbarnsskolan* som främst fokuserade på kristendomsundervisning. I den stod det att både pojkar och flickor kunde skrivas in på samma förskola, verksamheten var en institution för båda könen. I verksamhetens lokaler var det tydliga anvisningar för hur barnen skulle sitta, det var bänkar uppställda på led där pojkarna skulle sitta på vänster sida och flickorna på höger. Dock för att könen skulle integrera med varandra så var det anvisningar på att flickor och pojkar skulle vandra in i undervisningslokalerna hand i hand.

Efter *Guds läroplan* skrevs en ny läroplan som kallades *hemmets och hembygdens läroplan*, i denna läroplan föreskrivs en hemlik institution, det stod skrivet att pedagogiken skulle vara att fostra barnen. Leken betonades inte på samma sätt som idag, det var lärarinnans uppgift att leda barnen och fostran skulle vara moderlig. Barnens lek skulle efterlikna arbetslivet, alltså pojkarna skulle leka krigarlekar och lära sig att männen arbetade i familjen medan flickorna skulle hålla sig till hemsysslor eftersom hon skulle hålla efter hemmet och barnen (Vallberg Roth, 2011).

Vallberg Roth (2011) tar sedan upp *folkhemmets läroplan*, synen på barnen hade förändrats från det särbetonade barnet som man såg i de andra läroplanerna och såg nu ett mer *likhetsbarn* som menas att man nu tog bort de olika hembygdsrummen och ersatte de med mer öppna lekhallar. Nu hade samhället förändrats och jämställdhet börjar synas i texter och tidskrifter. I förskolan skulle nu pojkar och flickor behandlas och bemötas lika och läroplanen och andra styrdokument formulerades nu könsneutralt. Könsrollsbegrepp var omtalat men det fanns inga tydliga förklaringar på vad de innebar eller hur det skulle tolkas. I verksamheten var det ofta tal om begreppet i form av kvinnor och mäns arbetsfördelning, sexualitet och kropp vilket också avspeglade barnens lekmönster i verksamheten. Detta var starten på arbetet mot den könsneutrala förskolan som skulle utformas likadant i hela landet (Socialstyrelsen, 1987).

Den läroplan som kom ut år 1987 som kallades *pedagogiskt program för förskolan* tar upp en hel del om kön, genus och jämställdhet dock på ett lite annorlunda sätt än i de nyare

versionerna av läroplaner. Man säger att i förskolan ska pedagogerna bidra med att förmedla till barnen att de ska känna stolthet i att vara pojke eller flicka, att pedagogerna ska vara medvetna om vikten av att barnen ska utveckla sin identitet till en trygg könsidentitet. I verksamheten ska alla barn få möjlighet att utveckla sina egenskaper och intressen. Det står även att barnen ska få möjlighet att uttrycka alla känslor och att alla känslor är naturliga och att alla kan uttrycka dem men att det finns normer som talar om hur man ska uttrycka dem utan att skada andra. I det pedagogiska programmet lägger man även här stor vikt vid att betona att verksamheten ska verka för att flickor och pojkar ska behandlas lika. Förskolan ska verka för jämställdhet och att den sneda könsfördelningen inom personalen i verksamheten inte ska påverka barnen och att inte pedagogerna missbrukar sin position som förebilder för barnen genom att ta in sina egna normer och värderingar i verksamheten.

Vallberg Roth (2011) berör även *världsbarnets läroplan* som utformat den tidigare läroplanen för förskolan Lpfö98 men också dagens läroplan för förskolan Lpfö98, reviderad 2010. Nu använder man begreppet förskola istället för de tidigare nämnda begrepp som daghem, barnvård, barnomsorg och dagis. Förskolan är målstyrd med klara mål för pedagoger och strävansmål för barnen att uppnå. Dahlberg, Moss och Pence (2001) säger att i dagens mångfald och komplexitet så behöver förskolan en läroplan som är formulerad och som bygger på processer av diskuterande och frågande dialoger, att man fokuserat på reflektion och meningsskapande istället för att skriva med ett klart och tydligt innehåll med tydliga och färdiga metoder att använda i verksamheten. Det behövs enligt författarna en läroplan där medkonstruktörerna är pedagogerna och som är med och konstruerar hur processen till att nå mål och strävansmål ska gå till. Genus och jämställdhet har fått stort fokus i de nyaste upplagorna av läroplaner för förskolan. Genus och jämställdhet ska finnas med och genomsyra hela verksamheten, man ska som pedagog se till individen och dess kunskaper och egenskaper och inte se till vilket kön barnet har. Bemöta alla barn på liknande sätt utan att ta in sina egna värderingar om kön och genus in i verksamheten är en grundsten för ett fungerande genusarbete.

I förskolans läroplan som skrevs 98 men reviderades 2010 står det att jämställdhet och genus är grundläggande värden som står skrivna i läroplanens värdegrund. I förskolan ska vi se till individen och dess frihet, okränkbarhet och allas lika värde. Alla barn i förskolan ska få medverka i en verksamhet som ser jämställdhet mellan könen och att vuxna i förskolan bemöter barnen lika oavsett vilket kön barnet har. Det står skrivet att i förskolan ska pedagogerna arbeta för att motverka traditionella könsroller, flickor och pojkar ska få möjligheten att utvecklas och utmanas utifrån sina egna intressen och förmågor utan att begränsas av stereotypa könsroller och könsmonster. I förskolan ska förskollärare uppmuntra och ge alla barn oavsett kön lika stort inflytande över talutrymme, aktivitetsutrymme, miljöns utformning med mera (Skolverket, 2010). I den tidigare upplagan som skrevs 98 står samma värden och grunder om genus och jämställdhet. En förskola där man strävar efter att alla barn ska synas och bemötas utefter sina egna intressen, erfarenheter och egenskaper, inget barn ska i förskolan uppleva traditionella könsroller eller könsmonster, man ska som pedagog se till individen och inte till vilket kön barnet har (Skolverket, 1998).

5 Teoretisk anknytning

5.1 Genusperspektiv

Kåreland (2005) skriver om hur genussystemet formar oss som människor, hur de påverkar våra tankar och förhoppningar. Hon skriver om de gamla traditionella könsrollerna och om hur vårt samhälle idag och den kultur vi lever i påverkar vad vi ser som typiskt manligt respektive kvinnligt. Hon tar även upp hur vi människor skapar vår identitet utefter den sociala påverkan, samspelet mellan individer och hur den är beroende av vår konstruerade omvärld i en historisk och kulturell kontext. Men vårt samhälle är föränderligt och vi blir mer medvetna med tiden som går. Våra tidigare tankar om skillnader mellan könen förändras i takt med att samhället utvecklas samt påverkas av jämställdhetsarbetet. Detta är något positivt för våra kommande ansvarstagande samhällsmedborgare, barnen är framtiden och hur vi bemöter barnen och hur vi arbetar med att se till varje individ i gruppen och skapar en omsorgsfull verksamhet där barnens intressen tillgodoses för att skapa en trygg barndom. Har man ett genustänk och etablerar ett genomsyrande genusperspektiv i förskolan så finns möjligheten till ett jämställdare samhälle. I vår studie har vi tagit del av verksamma pedagogers resonemang kring genusperspektivet och dess påverkan i verksamheten, deras inställning följer det Kåreland (2005) skriver, om hur det är dagens samhälle samt den sociala påverkan som skapar kön och person. Pedagogerna försöker därför se till varje individ och inte till barnets kön för att skapa en trygg plats att utvecklas i.

Hedlin (2006) tar upp genusperspektivet och definierar innebörden av begreppet. Hon skriver om genusperspektivet som en metod att granska genusarbetet i förskolan. Perspektivet används för att komma fram till idéer och resonemang om vad som är manligt respektive kvinnligt. I vår studie tar vi upp frågan hur pedagogerna ser på genus och vad det är för dem för att se deras förståelse samt resonemang kring begreppet. Genusperspektivet används i en studie för att undersöka de olika idéer och resonemang som pedagogerna har om genus och jämställdhet och om deras resonemang och idéer skapar hinder eller möjligheter i det verksamma arbetet kring genus. Svaleryd (2003) tar upp att en viktig del inom förskolans verksamhet är dokumentation, begreppet och metoden tar stor plats i läroplanen för förskolan verksamhet. Inte minst i arbetet med genus och jämställdhet tar man som pedagog ett genusperspektiv i sin praktik så kan dokumentation lyfta och utveckla arbetet kring genus i verksamheten. Dokumentation ska ses som ett verktyg för utveckling, att man kan synliggöra barnens utveckling och lärande men samtidigt också synliggöra sitt eget lärande och kunna förändra för att utveckla verksamheten. Pedagogernas resonemang, bemötande och språk gentemot pojkar respektive flickor i ett genusmetodiskt arbetssätt uppmärksammas och förändras för att nå en "neutral" och jämlik förskola.

Genusperspektivet kan användas vid studier som vår, där vi söker efter pedagogernas resonemang om genus och kön (Kåreland, 2005). Om vårt bemötande av flickor respektive pojkar blir den samma, skulle det bli förändringar i vårt samhälle då? Och hur bemöter vi egentligen barnen i förskolan? Hur tolkar vi läroplanens mål om genus och jämställdhet? Kan vi med hjälp av styrdokument och beprövad erfarenhet förändra normerna om genus och vara goda förebilder för barnen i verksamheten. Enligt Connell (2002) är genusperspektivet ett

verktyg som vi pedagoger kan ta i arbetet kring genus, perspektivet hjälper oss granska våra egna tankar och handlande gentemot genusarbetet i förskolan. Connell (2002) menar även att man inte ska glömma att genusarbete i förskolan inte bygger på att göra barnen könlösa, utan att använda sig utav ett genusperspektiv handlar om att man fortfarande är medveten om att det finns skillnader mellan könen, man är flicka respektive pojke men det betyder dock inte att man ska behandlas olika. Som pedagog med ett genusperspektiv ska man se till sig själv, och hitta strategier och metoder som jag som pedagog kan använda mig av för att koppla bort mina egna värderingar och erfarenheter om vad som är flickigt och pojkgigt. Vi ska gå in i verksamheten med god kunskap om genus och jämställdhet, att ha ett tryggt arbetslag där man har samma arbetssätt och resonemang om hur genusarbetet tillsammans med barnen bör gå till. Ett starkt arbetslag som har anammat ett genusperspektiv där man diskuterat och analyserat bemötandet av barnen i barngruppen och ett arbetslag som har samma mål och samma tänk om läroplanens mål om genus och jämställdhet i verksamheten.

Svaleryd (2003) tar upp vikten av att granska sin egen roll i barngruppen ur ett genusperspektiv, med det menas att man ser på sitt eget handlande, hur bemöter jag de olika könen, hur reagerar jag när det blir stökigt i barngruppen, vad har jag för förväntningar på respektive kön? Att man som pedagog reflekterar över sitt eget tänkande om genus, att man försöker se sig själv från ett helikopterperspektiv och se över sina egna föreställningar om könsskillnader, stereotypa könsmonster.

Olofsson (2010) har i sin studie undersökt hur pedagoger ser på genus och jämställdhetsarbetet i förskolan. Pedagogerna i Olofssons studie anser att de arbetar med genus och jämställdhet, de säger att de inte gör någon skillnad på könen att de pratar med barnen om att i hemmet, på arbetet och i samhället har alla samma möjligheter. Pedagogerna tar upp exempel på hur de talar med ett medvetet genus och jämställdhetstänk med barnen. Det kan vara exempel som ”pappa kan tvätta han med”, och ”mamma kan också vara fotbollstränare för pojklagen”. Många pedagoger tror att om man bemöter och pratar med barn på detta sätt så har man anammat ett genusperspektiv. Egentligen så betonar man mer på skillnaderna mellan könen genom att göra på detta viset. För att genomföra ett arbete om genus och jämställdhet som genomsyrar hela verksamheten så är det viktigt att man har kunskap om genus och vad genus är och vad läroplansmålen säger om genus och jämställdhet.

Pedagogerna behöver ha kunskap om och vara samspelta i arbetet med genus, ta ett genusperspektiv och granska verksamheten för att hitta områden då det behövs förändra och förbättras. Granska bemötandet av barnen, granska sina egna uppfattningar och föreställningar om hur flickor respektive pojkar ska vara. Fokusera på att se till individen och dess egenskaper och intressen istället för att lägga fokus på vilket kön barnet har och hur man som pedagog kan förklara att ”pappa kan vara hemmapappa och mamma hon kan försörja familjen”.

Eidevald (2011) tar upp att en konsekvens av dessa olika metoder är att den verksamma pedagogens syn på vad flickor respektive pojkar behöver träna på lyfts fram. Vad som pedagog anser är flickigt respektive pojkgigt och vad respektive kön behöver träna på blir till ett dilemma då man ser barnet som ett problem som behöver ”rättas till”. Att barnen leker med fel saker eller med fel personer bara för att pedagogen tycker det. Vad man bör fråga sig som pedagog i arbetet med genus och jämställdhet är istället ”vad barnen vinner på att göra dessa förändringar, vad vinner egentligen barnen på att tränas på egenskaper det ena eller andra könet tycks sakna?” Att man ständigt ifrågasätter och reflekterar kring sina metoder och

arbetssätt både innan och efter man genomfört dem. Reflekterandet och självgranskningen av sitt eget handlande får aldrig ta slut som pedagog.

Svaleryd (2003) tar upp begreppen genus och genusordning. För att som pedagog arbeta med jämställdhet och genuspedagogik i förskolans verksamhet så är det viktigt att man i arbetslaget har viljan att förändra, att man kan se sin egen roll ur ett annat perspektiv. Alla i arbetslaget ska vara pålästa och har kunskap om vad jämställdhet och genus är och vad det står för samt att man har kunskap om sin egen position i verksamheten tillsammans med barnen. Pedagoger ska vara medvetna om sin status som förebild, därför är det viktigt att i arbetslaget och som enskild individ i barngruppen reflektera och analysera sin egen roll. En vuxen som barnen ser upp till och tar efter, därför är det viktigt att vi tar vårt ansvar.

5.2 Sociokulturellt perspektiv

Det sociokulturella perspektivet utgår från att lärande är socialt och sammanhangs betingat, vilket innebär att ett givande sammanhang är det som är avgörande för hur barn lär inom en given kontext (Säljö, 2005). Säljö (2010) tar upp ett exempel om hur avancerat förståelsen för schack är, det är mer än att bara flytta spelpjäser på ett spelbräde, för att kunna spela måste man ha grundläggande kunskaper om taktik och regler och dessa lärs bäst genom ett kommunikativt samspel.

Psykologen Lev Vygotskij är en av de största förespråkarna för det sociokulturella perspektivet. Enligt Vygotskijs teorier utvecklas man genom interaktion och samarbete med sin omgivning. Perspektivet förmedlar att lärande uppnår man via gemensamt arbete, men det är även beroende av interaktion som sker i meningsfulla sammanhang. Engagemang samt motivation är väsentligt för att utvecklas i sitt lärande, barn måste se en nytta med de kunskaper som de tar till sig och lär sig. Förskolan måste därför erbjuda en stimulerande miljö som gör lärandet till en inspirerande process som samtidigt väcker barnens nyfikenhet. Enligt Vygotskij är språket en viktig nyckel för allt lärande och detta utvecklas bäst i interaktion med andra. Enligt Säljö (2010) är det viktigt att pedagoger kan koppla de aktiviteter som genomförs på förskolan till verkliga och meningsfulla vardagssituationer, för att barnen ska ta till sig lärandet på en djupare nivå.

I det sociokulturella perspektivet är en av de centrala delarna de kommunikativa processer som krävs för att individer ska kunna utveckla kunskaper och färdigheter. Genom kommunikation får barn en inblick i hur andra människor uppfattar världen och kan på så sätt utveckla en medvetenhet kring vad som anses vara värdefullt och intressant i de erfarenheter de erfar i olika situationer (Säljö, 2010). Pedagogerna i vår studie har anammat det sociokulturella perspektivet och ser vikten av ett gemensamt lärande. Enligt Hundeide (2006) är en annan central tanke i det sociokulturella perspektivet att barn formas av de kulturella och de historiska processer som finns i den miljön de växer upp i. Barn tar in andra människors erfarenheter och får på så sätt en medvetenhet om hur samhället och världen ser ut. Kommunikativa processer är här ett bevis på hur vi människor lär av varandra för att få en förståelse av samhället och vår närmiljö (Säljö, 2010). Tellgren (2004) skriver att det är genom våra vardagliga handlingar som människan skapar den sociala verkligheten.

I det sociokulturella perspektivet ser man till individen, både som ensam men även i grupp. Det finns även ett tydligt fokus på att förklara känslor, tankar och beteenden i relation till den sociala påverkan individen utsätts för. Allt vi lär oss, lär vi oss i sociala sammanhang. Alltså det du lär dig gällande vem du är och hur du ska agera i en situation lär du dig i en interaktion

med andra människor. Därför blir de grupper vi tillhör och den kultur vi växer upp i av största vikt enligt det sociokulturella perspektivet.

Enligt det sociokulturella perspektivet är vår sociala bakgrund och uppväxt av stor vikt för hur vi agerar i olika situationer. De kulturella minnen som nedärvs i generationer och det språk som vi växer upp med tar stor plats i detta perspektiv. Språket och symboler som vi utsätts för via interaktion med andra påverkar hur vi tar till oss lärande och leder oss i vår utveckling. De tror att barn föds in i ett interaktivt och kommunikativt förlopp som är pågående, förhållningssätt och perspektiv på vår omvärld anses därför redan vara inbyggda. Det är den närmsta omgivningen så som familj, som lägger grunden för barns tidiga lärande (Säljö, 2010). Vi uppfattar efter att ha läst litteratur att vi skapar vår egen identitet med det sociokulturella perspektivet genom att identifiera oss eller distansera oss från andra människor. Det är en process som följer människa genom hela livet, men det är i de yngre åldrarna som självkänslan och självförtroendet skapas och på så sätt en trygg identitet och en trygghet i att våga lära.

6 Metod

6.1 Etiska aspekter

Målet med all forskning är att få fram information som är viktig för samhällets utveckling och för oss individer men den skall även vara trovärdig. Personens integritet måste alltid skyddas vid inhämtande av information vare sig det är individen som lämnar information eller om det är information som fås via en observation (Patel och Davidson, 2003).

I vår studie har vi valt att följa Vetenskapsrådets (2011) fyra forskningsetiska principer: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Vi har tagit hänsyn till informationskravet genom att skicka ut ett informationsbrev till berörda pedagoger om vad vårt syfte med vår studie var samt de frågor vi ville ha svar på. Enligt Vetenskapsrådet (2011) så ska vi som genomför studien informera de personer som skall delta om hur studien genomförs för att de inte ska känna obehag vid sitt deltagande utan att de är förberedda. Det ska även framgå att insamlad data inte kommer missbrukas och att deltagandet är frivilligt. Hänsyn har även tagits till samtyckeskravet på så sätt att innan varje intervju har startat har vi informerat att de när som helst kan avbryta sin medverkan och återigen att det är frivilligt att medverka. Vi har även skickat en kopia av den transkribering vi gjort till berörda personer för godkännande av användning.

Konfidentialitetskravet handlar om hänsyn till deltagarnas anonymitet och det innebär att deltagarnas personuppgifter med mera skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan få tillgång till dessa. I vår studie har vi valt att inte namnge vare sig förskolan som har medverkat och inte heller de pedagoger som är med i studien. Personer som har medverkat har vi gett olika kodnamn för att vi själva ska veta men inga utomstående skall förstå vem som är vem av deltagarna. Nyttjandekravet handlar om att insamlad information om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål. Insamlade uppgifter får inte heller användas så att det påverkar personerna utanför studien (Vetenskapsrådet, 2011).

6.2 Intervju

Esiaiason, Gillijam, Oscarsson och Wängnerud (2012) skriver om en form av intervjuundersökning som kallas respondentundersökning och för att genomföra en sådan undersökning fokuserar man på svarspersonernas resonemang och deras erfarenheter av det specifika begreppet eller ämnet. Förberedelserna innan en respondentundersökning är att man sammanställer frågor som man under intervjun ställer till samtliga deltagare. Genom att använda samma frågor till alla medverkande kan mönster finnas och vi kan då dra slutsatser om vad som var likt och olik. En typ av respondentundersökning är när man genomför en *samtalsintervju* där man ställer frågor till informanten men att man inte har några tydliga svarsalternativ, man vill att informanterna ska utveckla sina svar utifrån sina egna erfarenheter och upplevelser av fenomenet. Ordningen är inte heller av stor relevans och följdfrågor från forskarnas sida kan förekomma utan att ha blivit förberedda innan. I en samtalsintervju så är inte det viktiga att informanten är expert på området utan man vill åt informanternas resonemang, uppfattningar och egna erfarenheter kring fenomenet. Antalet deltagande informanter under en respondentundersökning bestäms när forskarna anser att de nått något som kallas *teoretisk mättnad* vilket man uppnått när man anser sig ha intervjuat såpass många att man inte längre får några nya svarsalternativ(a.a).

När en intervju genomförs finns det både för och nackdelar med att vara fler än en som intervjuar. I vissa fall kan flera intervjuare ge en kompletterande bild eller så kan kvalitén försämrats, till exempel så kan den personen som blir intervjuad känna sig underlägsen om frågor ställs från flera personer under en kort period. Enligt Trost (2010) kan det utav denna anledning vara fördelaktigt med en person som intervjuar. Vi genomförde våra intervjuer med en som ställde frågor medan den andra satt med och förde anteckningar samt observerade. Framsta anledningen till att vi valde att göra på detta sätt var för att en av oss kände de pedagoger som deltog som informanter i vår studie.

6.3 Kvalitativ undersökning

Enligt Patel och Davidson (2003) är det hur vi väljer att formulera vår undersöknings syfte som är avgörande för om studien blir av kvalitativ eller kvantitativ kvalitet. När frågor som hur, var och vilka skillnader är de som ska besvaras ska vi använda oss utav kvantitativ inriktning medan när det kommer till frågeställningar om att förstå och tolka så bör man använda sig utav en kvalitativ inriktning. En kvalitativ undersökning handlar om att erövra en nyare och djupare kunskap än den ofta splittrade kunskap som fås när kvantitativa metoder används (Patel och Davidson, 2003). Trost (2001) skriver att en positiv sida av att använda sig utav kvalitativ undersökning är att vi får en förståelse kring hur människor reagerar och resonerar kring ställda frågor. Enligt Stukát (2005) är den kvalitativa metodens huvudsyfte att tolka och *förutse* de resultat som framkommer, *inte förutsäga*, förklara eller generalisera.

Enligt Kihlström (2007) är en kvalitativ intervju som ett vanligt samtal men med ett tydligt och bestämt fokus som i vårt fall är hur förskollärare anser att genus mål och läroplanen används i förskolans dagliga verksamhet. Syftet med denna metod är att få fram förskollärarens uppfattning till det ämne som är i fokus genom att ställa några utvalda öppna frågor som inte har något ”rätt” eller ”fel” svar. Kihlström (2007) skriver även att studien får en större trovärdighet om personerna som intervjuas har erfarenhet kring ämnet som undersöks.

När en kvalitativ intervju skall genomföras finns det flera aspekter som man bör ta hänsyn till. Enligt Kihlström (2007) är det en fördel att använda sig av någon form av inspelningsmaterial, till exempel en bandspelare, för att minska risken att någonting går en förbi som den intervjuade säger eller berättar under intervjun. Vart den som blir intervjuad sitter och inspelningsmaterialets position samt anteckningar är viktiga delar av en lyckad intervju. Tidsutrymme är även det en viktig aspekt som skall tas i beaktning under en intervju, finns någon form av tidspress kan kvaliteten på intervjun skadas då stress kan bli påtaglig i både svar och frågor.

6.4 Urval

I våra intervjuer deltog kvinnliga pedagoger då det endast fanns kvinnor som var utbildade till förskollärare på den förskolan som vi valt att använda oss av i vår studie. Vi hade tillfrågat fyra stycken innan vi började intervju. Efter att de intervjuerna var gjorda upplevde vi inte att vi uppnått teoretisk mättnad och ville därför ha med en femte person och vi hade fått höra från tidigare informanter att det fanns en femte person som ville delta i vår studie. Vi valde att spela in det som pedagogerna sa under intervjuerna på våra mobiltelefoner, men antecknade även kroppsspråk och andra utmärkande detaljer så som tonläge med mera. Fyra av intervjuerna ägde rum i personalrummet där de intervjuade arbetade. Den femte intervjun ägde rum på en annan förskola på ett arbetsrum, pedagogerna har ett nära samarbete och har tidigare varit arbetskamrater under samma tak. Alla informanter arbetar som förskollärare och inom samma kommun, dock varierar åldrarna och storlekarna på barngrupperna där arbetar.

Grant McCracken (1988) ger tre allmänna råd till personer som gör en undersökning och ska använda intervjuer som metod. Gör man en respondentundersökning så är dessa råd bra att följa för att hitta bra intervjupersoner till studien. De allmänna råden är att först föröka välja främlingar som man inte har någon relation med, sedan att välja ett litet urval personer som inte är experter på ämnet. Det tredje rådet är att välja respondenter som inte är "subjektiva", man vill komma åt en så verklighetsbaserad bild som möjligt för att kunna dra slutsatser av att såhär fungerar det i verksamheten och detta är hur pedagogerna resonerar kring begreppet/ämnet (Esiasson, Gilljam, Oscarsson och Wängnerud, 2012).

6.5 Transkription

Transkription är ett tolkningsarbete men även en form av analys, Wibeck (2010) rekommenderar att man använder sig utav någon form av markering när skratt, tonfall och pauser skrivs med då de har betydelse för det skrivna materialet.

Wibeck (2010) beskriver tre olika nivåer av transkription:

1. Detaljerad och ordagrann där allt som sägs och uttrycks tas med, pauser markeras med sekunder och stakningar, harklingar mm noteras.
2. Ordagrant, omstarter och felstarter skrivs ut. Konventionell stavning används.
3. Skriftspråk och fullständiga meningar. Ju grövre transkription, desto mer missas vad gäller interaktionen i gruppen.

Dock ligger vår studies intresse mer i *vad* förskollärarna säger mer än i *hur* de säger det, så vår transkription ligger på den tredje nivån.

6.6 Genomförande

Vi ville göra en studie där vi båda är lika delaktiga och har lika mycket inflytande och ansvar över arbetets utförande. Vi har till största del suttit tillsammans på Universitetet för att kunna ha diskuterande och resonerande samtal om litteratur och tidigare forskning för vår studie. Men vi har även valt att dela upp vissa delar av arbete som vi individuellt arbetar med hemifrån, sedan har vi haft en genomgång om de vi kommit fram till. Intervjufrågor har vi tillsammans utformat och skickat till informanterna innan intervjuerna genomfördes. Under intervjuerna var vi båda medverkande, men en av oss intervjuade medan den andra observerade och antecknade. Under intervjuerna var det vi som utförde studien samt en pedagog åt gången intervjuerna hölls även under två tillfällen.

7 Resultatredovisning

7.1 Resultatredovisning av pedagogernas resonemang av läroplanen

Vi intervjuade fem verksamma pedagoger som alla har en förskolläraryt utbildning från Göteborgs Universitet, de pedagoger som deltog var bara kvinnor som under sin utbildning följt olika läroplaner. Vi ställde frågor där pedagogerna fick förklara hur de såg på och resonerade kring läroplanens mål om genus och jämställdhet. De fick även förklara hur och om det var skillnad på tidigare läroplaner kontra den nya läroplanen vi har idag. Vi fick varierande svar då pedagoger har haft olika läroplaner i sin utbildning. Det har varit allt från förslag till pedagogiskt program som kom ut 1983, det pedagogiska programmet för förskolan 1987, läroplanen för förskolan 1998 och jämförelsen har alla gjort med den nuvarande reviderade versionen av läroplanen 1998 som kom 2010. Övergripande så kan alla medverkande pedagoger se en skillnad i hur genus och jämställdhet arbetet och fokus på hur vi arbetar med det i den dagliga verksamheten har förändrats.

I en av intervjuerna fick vi som svar av pedagogen att hon i sin utbildning inte upplevde att det var så stort fokus på genus, hon ansåg att det inte uppmärksammades. Hon minns inte att det pratades om genus under hela hennes utbildning, och att det är nu under sina verksamma år som hon har fått läsa på och fortbilda sig själv i den nya läroplanen och målen som avser genus och jämställdhet. De andra pedagogerna fick samma fråga, om hur genus och jämställdhet framställdes under utbildningen, men alla gav liknande svar, att det fanns en del i läroplanen men att det aldrig diskuterades. En av de pedagogerna som vi intervjuade blev färdigutbildad pedagog 1987 och då hette läroplanen ”förslag till pedagogiskt program för förskolan”. Hon förklarade att i utbildningen var det inget fokus på genus men när hon började arbeta i verksamheten så var det fortfarande väldigt könsuppdelat på förskolan, det fanns flickdagar och pojkdagar i lekhallen och könsuppdelade grupper i utelek och inne lek.

De svar vi fick av våra informanter kring deras syn på läroplanen och genus var i stort sätt likadana, de ansåg sig ha läroplanen och dess mål kring genus och jämställdhet i ryggen men det fanns ingen gemensam diskussion dem sinsemellan eller några nedskrivna riktlinjer som de tillsammans kunde följa och sedan utvärdera.

Vår studie tar avstamp i att pedagogerna hade kännbar kunskap om just genus teori men vår analys efter de intervjuer vi gjort har gett oss ett underlag som påvisar att så inte är fallet. Deras tidigare kunskaper om ämnet och begreppet genus var inte så brett som vi förutsett. Den tidigare utbildning de fått i ämnet har varit varierande då deras utbildningar har haft olika läroplaner och den vidareutbildningen som ämnet kräver för att kunna ge en god grund inte tilldelats från högre led. De läroplaner som använts under informanternas utbildningar har alla haft ett stycke som tar upp genus men det är inget som har varit uppmärksammat under deras utbildning, förutom för den pedagog som tog examen 2009, hennes erfarenhet är att genusperspektivet var en stor del av utbildningen. Enligt de övriga pedagogerna har deras utbildning i genuspedagogik kommit genom självlärande och läsande av den nuvarande läroplanen, Lpfö98.

I vår studie ställde vi frågan om hur pedagogerna arbetade med läroplanen i den dagliga verksamheten, och det svar vi fick från alla medverkande var att läroplanen var något som var med hela tiden i deras arbete. Deras svar att de har läroplansmålen med sig i allt de gör blev för oss lite svårtolkat. Vi anser det svårtolkat då deras utbildning i just genusbegreppet är bristande, utbildningen de fått är självlärd och mer beprövad erfarenhet än från den vetenskapligt teoretiska basen. Vilket gör att man kan ifrågasätta om de alla har samma synsätt på hur målen ska tolkas. Analysen visar att pedagogerna själva anser att de hade behövt vidareutbildning i ämnet för att kunna få en stadigare grund att stå på i deras utveckling av barnens kunskaper men även för deras egen skull. Dock ansåg en av de intervjuade att hennes kunskaper var tillräckliga i ämnet då hennes arbete med utomhuspedagogik gjorde att barnen vistades i en neutral miljö som skapade andra förutsättningar än vad den dagliga inomhus verksamheten skapar.

Granberg (2000) höjer utevistelsens betydelse för barns utveckling och lärande. När barn vistas i uterummet så blir det en helt annan atmosfär, barnen leker och utmanas med hjälp av de redskap som naturligt finns tillgängligt i uterummet. Lekar och aktiviteter blir friare och mer inbjudande för mer barn att delta i. Pedagogen med utomhuspedagogik utbildning ansåg att i uterummet skapade lekar där alla barn deltog, hon upplevde vid fåtal tillfällen att det var könsstereotypa lekar men att alla hade tillfälle att delta men att det fanns de tjejer som undvek de typiskt pojkgiga krigs lekar och det fanns pojkar som undvek typiska flicklekar. Hon kunde se att konflikter och könsfördelningar sällan uppkom om man jämförde med inomhus verksamheten.

Vår erfarenhet av utomhuspedagogik kan te sig lite annorlunda än denna pedagogs synsätt. Vi kan precis som pedagogen i fråga, se att barnen leker mer fritt i skogsmiljö och de tar vara på de naturmedel som finns att tillgå och det är egentligen bara fantasin som stoppar. Barnen begränsas inte heller av de stereotypa leksaker som finns i verksamheten men deras lekar kan även utomhus bli könsuppdelade. Miljön i skogen skapar inte automatiskt en genus neutral och jämställd situation utan det är något vi pedagoger vägleder barnen i. Det är därför viktigt att vi är uppdaterade om de nya teorier och redskap som finns att tillgå för att barnen ska få ut det mesta av det vi lär ut och hur vi hjälper dem ta till sig de mål som står om genus och jämställdhet i läroplanen. Vår kunskap om barns utveckling är aldrig fulländad.

Pedagogen var tydlig med att lekarna som uppstår inte är styrda utan det är barnen själv som bestämmer vilken riktning de ska ta, det är lika villkor för alla. Att barnen får själva bestämma vad de vill leka men det är dock inte en garanti för att en genusneutral miljö skapas. Bara för att barnen kan uppvisa en annan typ av lek utomhus kan ändå de traditionella könsrollerna ta plats i leken men de kan vara i en annan form som gör att de kan vara svårare

att upptäcka om ögat inte är tränat. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) tar upp att leken är en spontan, frivillig och lustfylld aktivitet som simulerar flera sinnen samtidigt, barnen skapar sina egna lekar utefter sina erfarenheter och intressen. Oftast pratar man om den fria leken, framför allt i utvistelsen där man säger att leken är fri från styrning av pedagoger och vuxna, där barnen själva utformar en lek utan påverkan från andra. Forskning visar ändå att leken är beroende av material, miljö och vuxnas attityder till de barnen väljer att leka. För att barnen ska få en fungerande lek behöver den näring, den behöver material och är ofta styrd av regler och pedagogerna inställning av vad som är okej att leka och använda i leken.

Studien ger oss en inblick i hur pedagogerna ser på läroplanen i sin helhet och hur viktig den är för deras arbete, men just stycket om genus och jämställdhet kan till viss del vara förvirrande. Deras uppfattning är att arbetet med dessa begrepp ska genomsyra allt de gör men att det inte behöver vara ett tydligt fokusområde. Utan fokus kring dessa begrepp kan målen för läroplanen inte uppnås. Utan utbildning om genuskomplexitet kan man aldrig se längre än just att alla barn ska bemötas lika oavsett kön, det finns mer till begreppet än just det. Utan någon form av utbildning kan inte detta resonemang få en djupare rot och det kan därför bli att man bara skrapar på ytan. Har pedagogerna kunskap och en teoretisk grund att stödja sig mot när de arbetar med genus och jämställdhet så kan deras egens roll hjälpa barnen att förstå och utveckla färdigheter och förståelse för hur de bemöter andra människor, hur de visar respekt och empati för sina medmänniskor. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) tar upp pedagogernas roll i barnens lek, när pedagogerna deltar i leken och hur de kan påverka barnens utveckling och lärande med en närvarande delaktig pedagog i leken. Pedagogerna kan genom deltagande i leken uppmuntra barnen till att prova olika roller i rolleken, visa genom att ta olika roller själv där man i leken handskas med olika konflikter och situationer som uppstår. Tillsammans med barnen kan pedagogerna skapa en förståelse för allas lika värde och att alla kan bli och göra vad de har intresse och ambitioner till att bli. Alla är vi individer med chanser till att göra det vi vill i både arbetsliv och fritid.

7.2 Resultatredovisning av pedagogernas resonemang i relation till genusperspektivet

Ur ett genusperspektiv kan vi se att förändringen har gått framåt till det positiva när vi ser till genus och jämställdhet. Eftersom att vi har tydligare mål och ett annat fokus nu när vi pratar och arbetar med genus. Vi frågade pedagogerna hur de arbetar med genus i den dagliga verksamheten tillsammans med barnen? Det har inte genus som tema eller fokus område, men det är något som pedagogerna har med sig i bakhuvudet när de är tillsammans med barnen. De situationer som uppstår och de frågor och diskussioner barnen har sinsemellan och frågor pedagogerna får av barnen blir till reflekterande och diskuterande samtal om genus och jämställdhet från barnens initiativ.

Bemötandet och attityderna gentemot barnen har förändrats, hur vi vuxna bemöter barnen och hur vi talar med barnen påverkar barnens syn på samhällets och normerna som råder.

I intervjuerna där vi ställde frågan om hur de ser på genus och hur de arbetar med genus fick vi följande svar att alla pedagoger tolkade genus som något som hela tiden fanns med i arbetet, de talade om genus i form av bemötande av den enskilde individen och språkets vikt i mötet med barnet. Eidevald (2011) skriver om de studier som gjort där man observerat och dokumenterat pedagogernas bemötande av barnen i verksamheten. Resultaten av dessa studier har visat på att pedagogerna ofta pratar om att de bemöter och pratar med barnen lika, att de inte pratar eller bemöter barnen efter vilket kön de har utan att de bemöter barnen som en

person en unik individ. Efter observationer har forskare ändå kunnat visa att pedagogerna går in med tanken att de bemöter barnen lika men att det inte riktigt stämmer överens med hur de egentligen bemöter barnen i praktiken (Eidevald, 2011).

Vi frågade även de verksamma pedagogerna om hur de ser på begreppet hen. Resonemangen kring begreppet var genomgående lika för alla pedagoger. Deras resonemang om begreppet var att de kunde se det positiva till begreppet när de står i skriven text i utbildningssyfte. Men att pedagogerna inte kunde se varför eller när de skulle använda begreppet i den dagliga verksamheten. Pedagogerna betonade att vi föds till flicka eller pojke och det är inget jag eller någon annan kan ändra på. Genom att använda begreppet hen när man talar om ett barn som faktiskt har ett kön, är pojke eller flicka, så ser de ingen logik i att använda begreppet just då. Eftersom det är biologisk skillnad på könen och det var ingen av pedagogerna som såg någon vits i att göra barnen könslösa. Vi är alla olika och alla har rätt till att vara den man innerst inne är men ingen skall behandlas annorlunda på grund av det kön som man är. I förskolan ska pedagogerna se till individen och individens egenskaper och intressen. När vi frågar pedagogerna om de fått någon vidare utbildning i genuspedagogik utöver den från utbildningen. Så blir svaret nej från alla medverkande, ingen kan säga att de fått genuspedagogiskt utbildning alls då de inte heller tyckte att de fått grunderna från sin egen utbildning. Det är i senare tid som pedagogerna själva har fått vidare utbilda sig om genus.

Vi ställde även frågan om hur pedagogerna personligen resonerade om vad genus var för dem? Deras svar gjorde att vi såg vilken stor betydelse läroplanerna har för pedagogerna och deras arbete med genus. Svaren speglades av läroplanen, att man ska se till individen och ge alla lika mycket utrymme, oavsett vilket kön barnet har. Utifrån frågan om könsuppdelade grupper fick vi svar som att det kan bli en annan form av lek när det är uppdelat. Arbetar man med könsuppdelade grupper så är det viktigt att man har ett syfte och en tanke bakom, varför arbetar vi såhär, hur går vi vidare?

7.3 Resultatredovisning av pedagogernas resonemang i relation till sociokulturellt perspektivet

Genom det sociokulturella perspektivets synsätt kan vissa slutsatser dras när vi analyserar de intervjuer som studien bygger på. Språket är ett av de viktigaste verktygen som används i förskolan, det tillsammans med de vardagliga situationer som uppstår i verksamheten breddar väg för ett meningsfullt lärande (Pramling, 2008). De styrdokument som förskolan vilar på ger pedagogerna riktlinjer för hur de ska agera i olika situationer samt hur de ska gå tillväga för att barnen ska få ett maximalt lärande. Det som dock står ut och inte får glömmas är vikten av ett fungerande arbetslag samt en god relation till vårdnadshavare för att barnen skall få en trygg miljö att utvecklas i. Det sociokulturella perspektivet genomsyrar hela läroplanen och enligt Hundeide (2006) är barns utveckling i hög grad beroende av andra människor för att uppnå ett meningsfullt lärande och tillsammans lägger detta en stabil grund för barnen samt pedagogerna att stå på, både för egen utveckling men även verksamheten.

Svaren som framkommit under studien ger en tydlig bild av en förskola som jobbar efter samma principer, dock har de inte haft en gemensam diskussion som de kan använda för att tydliggöra deras resonemang kring genus och jämställdhet, de har en tyst överenskommelse som de jobbar efter. Pedagogerna har under sina utbildningar haft olika utformningar utav läroplanen och olika perspektiv som de följt, dock kan analysen visa att det är det sociokulturella perspektivet som haft störst inverkan på deras sätt att arbeta samt deras utformning av verksamheten.

Bemötandet och respekten till barnen som individer är ett ställningstagande som är enligt den sociokulturella läran. Det gemensamma lärandet kan endast uppnås om respekten till varje person tas i beaktning. Kön är enligt informanterna något som är biologiskt och en del av människan medan genus är ett begrepp som visar att kön är något som samhället skapat (Säljö 2005). Begreppet genus har även kommit att ta väldigt stor plats i förskolan och dess pedagogik. Genus har gjort att förskolan har fått ett stort fokusområde som dock ligger i bakgrunden. Ramen för barns utveckling i genus och jämställdhet har inga tydliga direktiv eller gränser. Informanterna ser barnen och deras utveckling till jämställda samhällsmedborgare som ett av de viktigare målen enligt analysen men det fokus som har hamnat på just pojktigt och flickigt har tagit för stort fokus från det egentliga målet.

Analysen påvisar att informanterna anser att det sociokulturella perspektivet ger ett starkt stöd för barnens utveckling i just jämställdhetsutveckling samt i genusförståelse. Vikten av barns förståelse för att de är olika tack vare ett biologiskt kön skall inte ge dem ett stereotypt fack att hamna i, det pedagogerna strävar och jobbar efter är att ge barnen de verktyg som krävs för att utveckla sina individuella intressen och personligheter utan att påverkas av det biologiska. Det är ett syfte som tar avstamp i en gemensam värdegrund och filosofi som pedagogerna i denna studie eftersträvar.

Dock kan ett tydligare arbetssätt för hur genus samt jämställdhetsarbetet finns med i verksamheten framgå till barnen, de vardagliga situationer som pedagogerna tar vara på och utnyttjar enligt analysen till att införa detta viktiga arbete i barnens vardag kan förklaras på ett tydligare sätt för barnen. Så att deras medvetenhet kring vad det är som innefattar genus och arbetet kring det medför. Analysen kan visa att pedagogerna själva anser att deras tydlighet kring ämnet kan behövas bättras på men arbetet finns ändå med i den dagliga verksamheten i till exempel samtal mellan barn samt pedagog.

Analysen kan även påvisa ett positivt inslag till könsuppdelade grupper om syftet är det rätta och har ett tydligt mål. Svaleryd (2003) Perspektivet även här synas då den grupp med barn som ofta hamnar i skymundan, vare sig det är en flicka eller en pojke kan i dessa könsuppdelade grupper få komma till tals. Det sociokulturella perspektivet förespråkar ett gemensamt lärande men har ett neutralt ställningstagande till uppdelade grupper, fokus ligger på ett givande lärande där erfarenheter och kunskaper blandas mellan barn och barn samt barn och vuxen till ett maximalt lärande. Självförtroendet kan även det få en skjuts i rätt riktning vilket kan skapa en mer utvecklande miljö för den stora gruppen i slutändan, detta är en av anledningarna till den positiva inställningen enligt analysen av pedagogernas intervjuer. Genus begreppet har fått en större plats i förskolans verksamhet, och det tillsammans med det sociokulturella perspektivet kan ge en större plattform för barnens utveckling till jämställda demokratiska medborgare. Det gemensamma lärande ger oss människor en möjlighet att lära av varan samt lära andra av våra tidigare erfarenheter och tillsammans kan vi skapa en stabil bas för barnen att utvecklas till en normbrytande men könsmedveten samhällsmedborgare.

8 Slutdiskussion

8.1 Samanställningen av pedagogernas resonemang med stöd av genusperspektivet

Pedagogernas syn på genus, begreppet hen och deras arbetssätt kring ämnet i den dagliga verksamheten tillsammans med barnen är någonting vi genom intervjuerna fått en inblick i och hur den verkliga bilden av pedagogernas arbete med genus och jämställdhet tar form. Genom läroplanens guidning lyfter pedagogerna genus begreppet som någonting de alltid har med sig och definierar som att se till varje individs egenskaper och intressen. Genus perspektivet är inte ett fokus område men det är närvarande i pedagogernas arbete varje dag, det är barnens intressen och diskussioner som utvecklar hur arbetet kring genus tar form i verksamheten. Pedagogerna kan även tydligt se att i verksamheten så är det hur barnen ser och upplever de vuxnas tolerans till överskridande av normerna som är avgörande för hur de agerar i olika situationer. Connell (2003) skriver om att man ska släppa fokus på könsskillnaderna och istället se till relationerna individerna emellan. De sociala relationerna och hur individen agerar i grupp är hur genus definieras.

När pedagogerna resonerar kring begreppet hen kan vi dra slutsatsen att alla kan se det positiva med begreppet som ett akademiskt ord som hör till utbildning men att ingen av dem kan se någon större nytta med ordet i förskolans verksamhet, i arbetet med barnen eller kollegor emellan. Det finns enligt dem andra ord som kan användas för att könsneutralisera barnen i verksamhet men även i skriven text så som "barnet", "den" och "dem". Pedagogerna ser begreppet hen som en onaturlig del av verksamheten och att det är till viss del negativt att ta bort barnens kön, då det är en del av dem själva.

Pedagogernas resonemang och tolkning av begreppet genus är att man skall bekräfta en individ som den är och det är även viktigt för barnen och deras identitetsskapande att de vet om de är en pojke eller en flicka. Hwang och Nilsson (2012) tar upp hur barnen ser på kön och könsroller, de skriver att många barn i tre - fyra års ålder har svårt att förstå sig på skillnaderna mellan könen. De vet att det finns olika könsroller så som flickor och pojkar och när barn talar om skillnaderna så kan det vara att flickor har kjol och pojkar byxor. Barnen har fått uppfattningen om att könet sitter i kläderna, att om de får frågan vilket kön en nyfödd har så kan inte barnen avgöra det om inte den nyfödde har kläder som utmärker sig som till exempel blått för pojkar och rosa för flickor. Pedagogerna har här en viktig uppgift att bygga över de gränser som barnen har om vad det innebär att vara pojke eller flicka, med hjälp av ett genusperspektiv i förskolan kan arbetet med att bryta de stereotypa könsrollerna fortgå på ett lärorikt sätt som utvecklar både barnen, verksamheten men även pedagogerna.

Det är viktigt för alla pedagogerna att varje barn får utrymme och visa sina intressen i verksamheten, på så sätt utvecklas vi alla. Pedagogerna anser även att alla ska få vara den man är och vikten ligger i att ingen blir bemött efter vilket kön man tillhör utan vilka intressen och egenskaper man har. Det är ofta man stöter på pedagoger som resonerar om genus och

jämställdhet och hur de arbetar med det genom att säga att de inte bemöter barnen efter vilket kön de har, de ser det som en viktig del i genus och jämställdhetsarbetet men det är som Henkel och Tomičić (2009) skriver i sin bok att det inte alltid är lätt att gå från det man tänker om genus och jämställdhet till att faktiskt utöva det praktiskt, de flesta av pedagogerna är överens om att det är betydelsefullt och bra men att det är svårt att just gå från tanke till handling. Bemötandet till varje barn är det som pedagogerna ser som en grundpelare i genuspedagogiken, det är det som är viktigt för dem. Genus är ett begrepp som många av dem kan se som svårtolkat, men de känner alla att egna åsikter skall lämnas vid dörren för att skapa en så neutral miljö som möjligt så att individernas personligheter får möjlighet att komma fram. Henkel och Tomičić (2009) tar upp språkets vikt för hur genus uppfattas och tas in i vardagen är väldigt stort. Att använda sig utav rätta benämningar och inte använda sig utav stereotypa ord kan hjälpa pedagogerna i sitt genus tänk och arbetet med genus.

Pedagogerna arbetar med barnen och deras förståelse för genus i grupp och inte varje enskild individ. Respekten för alla människor och deras likheter och olikheter är en del av det arbete som pedagogerna anser är av största vikt för barnens utveckling. Läroplanen för förskolan (2010) tar upp det som pedagogerna anser är en stor del av verksamheten, att förståelsen för människors värde kan man aldrig lära ut för tidigt och kan man se att vi är alla människor så kan man även ta till sig det arbete som genus och jämställdhet för med sig. Pedagogerna tänker mycket på hur de pratar med barnen och de försöker få barnen att tänka normkritiskt, till exempel kan de om ett barn kommer med en smutsig tröja så kan pedagogen säga ” men den kan pappa tvätta hemma”, då kan barnen säga ” men pappa tvättar inte”, och det kan därefter bli en diskussion som leder till ett bredare tänk om de traditionella könsroller som finns i hemmet. Om vi hade haft *lekfullt jämställt* så skulle vi inte haft stereotypa leksaker, de skulle inte kallas pojk- och flickleksaker utan bara leksaker (Henkel & Tomičić, 2009). I berättelser skulle det handla om alla barn, inte bara om några få och inte hade det behövt benämnas vilket kön barnen i berättelserna hade. Lekarna som bara hade leksaker och berättelserna som handlade om barnen skulle öppna upp vyerna för de barnen som lekte och lyssnade, de skulle få möjligheten att testa på att vara alla roller i leken och känna sig trygga med det, och fantasin skulle inte begränsas allt är möjligt i fantasin (Henkel & Tomičić, 2009)

8.2 Samanställning av pedagogernas resonemang med stöd av det sociokulturella perspektivet

Enligt pedagogerna som är med i vår studie är språket väldigt viktigt för att arbetet med genus ska få en tydlig genombrottskraft. Vygotskij är som det visas i tidigare avsnitt av studien en förespråkare för just vikten av språket och barns lärande och utveckling. Pedagogerna har i sitt arbetssätt tagit hans åsikter till sig om det sociokulturella perspektivets syn på lärande och de gör det till sitt eget i sitt arbete med barnen. Via språket får barnen en gemensam grund att stå på för vidare utveckling och lärande. Tellgren (2004) skriver att det är via de saker vi gör i vardagen så som samtal och ett kollektivt utbyte av information, som är en stor del av det sociokulturella perspektivet, som gör att barnen får en förståelse för de nya saker de lärt sig under dagen och de får en djupare mening och betydelse. Pedagoger anser att det är sättet som vi talar till och samtalar med barnen som ger dem en djupare förståelse för begreppen genus och jämställdhet. Det är via samtal och diskussioner som barnen blir delaktiga i sitt eget lärande och blir medvetna om de olika begreppen och dess innebörd. Pedagogerna anser att det är på detta sätt som deras arbete med barnen blir synligt just för barnen. Genom att de anammat det sociokulturella perspektivet kan de på ett medvetet sätt ta in alla barnens tidigare erfarenheter så att de kan utvecklas i grupp men även individuellt.

För att det skall bli ett meningsfullt arbete kring genus och jämställdhet tillsammans med barnen så måste arbetslaget ha en god och fungerande relation. Det är enligt Säljö (2005) sammanhanget och det sociala utbyte som är avgörande för barnens samt pedagogernas lärande. Arbetslaget skall ha en gemensam strategi för hur arbetet kring genus och jämställdhet ska utformas och genomföras på bästa sätt. En sådan gemensam diskussion är något vår analys av våra intervjuer visade att pedagogerna inte hade haft men de var ändå under intrycket att de hade en gemensam grund att stå på. För att förtydliga sitt arbete kring genus och jämställdhet kan en sådan diskussion ändå vara bra att ha då det ofta kan bli missförstånd om inga tydliga direktiv kan efterföljas. Henkel och Tomičić (2009) skriver om pedagogernas professionalitet, att när man är utanför sin yrkesroll som förskollärare så kan man ha åsikter om olikheterna mellan könen, men när man kommer i verksamheten tillsammans med barnen så är det viktigt att man lämnar sina egna åsikter utanför. Och för att man ska få ett starkt arbetslag som strävar och arbetar mot samma mål och att i ni i arbetslaget ska ha samma syn på genus och jämställdhet så är det viktigt att man sätta sig ner tillsammans och diskuterar vilka förväntningar var och en har på vad som är flickigt respektive pojkgigt. Och genom att man synliggör detta för varandra och genom att resonera och diskutera sig fram till hur ni i ert arbetslag har tolkat läroplanens mål om kön, genus och jämställdhet kunna komma fram till hur ni ska i verksamheten tillsammans med barnen stå som förebilder, stötta och utmana barnen till att bli starka samhällsmedborgare som visar empati och respekt för sina medmänniskor och växer upp med goda erfarenheter om jämställdhet.

Samspelet med vårdnadshavare är även det viktigt för att arbetet med genus ska få en tydlighet för alla parter. Enligt Sandberg och Vuorinen (2007) så ska vårdnadshavarna ha en inblick i verksamheten så att de känner delaktighet men även är medvetna om vad deras barn lär sig. Idag har föräldrar en större chans att påverka det som försiggår i förskolans verksamhet och för att den ska påverkas positivt utav denna påverkan är det viktigt att föräldrar är insatta i det läroplanen säger att vi pedagoger ska uppnå men även att de får en inblick i den nya forskning och de nya begrepp som cirkulerar i media. Media har i dagens läge en tydlig plats i det svenska hemmet och det är en sak som pedagogerna i studien är väldigt medvetna om och något de anser har en inverkan på det arbete de för i förskolan om genus (Skolverket, 2010). Här kan vi se att samverkan mellan vårdnadshavare och pedagoger verkligen spelar roll så att förskolan kan vara den neutrala plats som den ska vara där barnen får testa sina nya kunskaper och erfarenheter men även spela ut det som de tidigare upplevt och sett för att få en förståelse för samhället. Förskolan är till för att stödja barnen i denna utveckling och vi ska som pedagoger ge barnen de verktyg de behöver för att få en förståelse för sin omvärld men även en uppmärksamhet till att vara kritiska till de orättvisor som finns i vårt samhälle idag (skolverket, 2010) Det är via våra olika erfarenheter som vi kan skrida över de könstereotypa normer som finns och få en bredare tolerans i vår vardag.

Pedagogerna som vi intervjuat är väldigt tydliga med att det är skillnad på det biologiska könet men att det viktigt att vi ser till individen. Connell (2003) det är skillnader mellan könen, det är påverkan från den genetiska informationen som gör att vi utveckla olika specialiserade organ, så som bröst, testiklar, livmoder och de fysiologiska skillnader som finns hos det kvinnliga respektive manliga könet så som hormonbalansen i blodomloppet och kvinnors menstruationscykel. Under pojkars och flickors första år är kropparna ganska lika varandra. Sedan finns det forskare som har gjort studier där man kommit fram till att i genomsnitt så blir pojkar längre är flickor när de växer upp. Männen är i genomsnitt fysiskt starkare än kvinnor, sedan finns det den skillnaden att kvinnors kroppar är skapta så att de kan föda barn. Det finns tydliga skillnader mellan könen när an ser till hur kvinnor och mäns kroppar är utformade men det finns ingen forskare som säkert kan uttala sig om skillnaderna

mellan könen i andra avseenden. Individens föds till pojke eller flicka det går inte att ändra på, men vilken identitet individen kommer utveckla vet man aldrig då det är samhällets och individerna runt omkring individen som påverkar skapandet av identiteten. Hundeide (2006) och Säljö (2010) påpekar att det är miljön som vi växer upp i som formar oss till de vi kommer utvecklas till, de kulturella kontexter som vår familj samt den närmsta omgivningen skapar kring barnen är avgörande för deras utveckling som individer och person.

Pedagogerna betonade även respekten och bemötandet i gruppen och att den är avgörande för hur barnen lär sig bemöta andra människor. Pedagogerna anser att barn kan uppfatta och läsa av de vuxna tydligare än vad vi tror och de tar efter den vuxnes beteende. Det är därför viktigt enligt våra informanter att vi ser oss själva som förebilder och föregår med gott exempel genom att lämna våra privata åsikter vid dörren och går in i förskolan som en neutral person som kan vägleda barnen till att bli demokratiska medborgare som ger respekt men även är värda av respekt. Respekt är något som vi människor borde bli bättre på att ge och att lägga en grund för detta i förskolan kan underlätta för det framtida samhället. Det är även viktigt enligt Säljö (2005) att barnen kan koppla det de lär sig i förskolan till verkliga händelser i livet som på så sätt ger dem en djupare mening samt förståelse och något som de kan bygga vidare på i sitt liv, både på förskolan men även livet utanför.

Att talutrymmet skall vara fördelat mellan alla barn så att varje barn får utrymme i gruppen är något våra informanter eftersträvar i sitt arbete. Skolverket (2010) tar upp hur viktigt det är att vi pedagoger kan ge hela gruppen en gemensam upplevelse av tillhörighet samt få deras åsikter och intressen tillgodosedda i verksamheten. Det är även något som pedagogerna vi intervjuat fokuserar på. Hur de genomför detta finns det olika strategier på, men en sak man kan prova som de alla kan se positiva effekter av, är uppdelade grupper. Svaleryd (2003) skriver i sin bok *Genuspedagogik* om uppdelade grupper, om syftet med de uppdelade grupperna är att som pedagog hinna med att se och höra varje barn i gruppen att få barnen att känna sig sedda och hörda så är gruppindelningar att föredra. Många pedagoger uttrycker att dom ser gruppindelningar som ett hållbart och bra arbetssätt för att nå fram till alla barn och tillgodose alla barns olika behov och intressen.

8.3 Metoddiskussion

I vår studie valde vi att enbart intervjua förskollärare då det är förskollärarna som ansvarar för den pedagogiska planeringen i förskolan. Våra frågor är ställda på så vis att det är förskollärarnas resonemang som vi vill åt, och deras förståelse och erfarenhet av läroplanen. Det fanns tillgång till barnskötare på förskolan som vi valde att arbeta med men de har inget ansvar när det kommer till barnens pedagogiska utveckling och lärande vilket gjorde att vi valde bort deras resonemang i vår studie. I vår studie medverkade fem förskollärare från en förskola. Vi valde att inte ha flera förskollärare då denna studie skall vara ett mindre empiriskt arbete och under en kort period. Förskollärarna som var med i studien gav över stora drag även liknande svar och resonemang vilket gjorde att vi kunde dra slutsatsen att pedagogerna i verksamheten resonerar samma kring vårt ämne. Alla pedagoger som var med i studien var kvinnor och detta för att det inte arbetade några manliga utbildade förskollärare på förskolan.

För att genomföra en bra intervju så skall man enligt de allmänna råden som Grant McCracken (1988) skrev inte känna personerna som intervjuas, inte välja personer som är experter på området och inte heller välja personer som är subjektiva. Dock kände en av oss skribenter de informanter som deltog i studien. Vi ansåg att vi kunde hålla oss objektiva i vår

analys av datan vi fick in trots detta. Det var även den av oss som inte kände personerna som genomförde intervjuerna. De pedagoger som deltog i vår studie hade även olika utbildningar bakom sig vilket gjorde att vi fick olika nyanser av svar kring våra frågor dock in inom samma ram. Vi ansåg att en kvalitativ undersökning var för vår studie mest relevant då vi ville ha resonerande svar som var baserade på beprövad erfarenhet och inte färdiga svar så som ”ja” eller ”nej” som man får i en kvantitativ undersökning. Enligt Kihlström (2007) är en samtalande intervju att föredras när pedagogers resonemang om ämnet skall bli tydligt. Det blev ett bättre samtal då informanterna hade fått ta del av de frågor och vårt syfte med studien sen tidigare. Detta gjorde även att de var mer bekväma under den tid vi hade utsatt.

Något som Kihlström (2007) tar upp är att vi som intervjuar måste vara noga med att bortse från våra egna åsikter och förförståelse kring det valda intervju ämnet för att kunna ta till sig det svar som respondenten ger. Som intervjuare kan detta vara väldigt svårt då vi ofta brinner för det ämne som undersöks, men om man inte bortser från egna åsikter kan det bli att man ställer ledande frågor till den som blir intervjuad och på så sätt vinklar intervjun och svaren till sin egen bild av ämnet. För att analysera våra informanters svar på bästa sätt använde vi oss av transkription efter våra intervjuer och detta gick att genomföra då vi spelat in dem. Det vi fick ut av våra transkriptioner var hur mycket i samtalet som egentligen gick oss förbi men som man kunde få med och analysera i efterhand tack vare våra ljudinspelningar.

I våra analyser har vi tolkat de svar som pedagogerna gett för att sedan koppla dem till våra frågeställningar och de teorier som vi valt att utgå ifrån. Vårt syfte med vår studie har varit att synliggöra pedagogernas sätt att resonera kring genus och hur de upplever att arbetet med genus fungerar i praktiken enligt de mål som står i läroplanen.

9 Didaktiska konsekvenser

I läroplanen för förskolan (2010) står det att vi pedagoger ska arbeta mot de traditionella könsroller och könsroller som finns så att alla barn får en möjlighet att utvecklas utan att begränsas av sitt kön. En av våra ambitioner med vår studie är att pedagogerna ska bli införstådda med sin egen roll i detta arbete så att de tydligare kan se och kritiskt granska sina egna handlingar och förhållningssätt kring genus och jämställdhet. Vi hoppas att genom medverkan i vår studie gjorde att de pedagoger som deltagit blivit mer medvetna och börjat föra en dialog sinsemellan för att genus arbetet ska bli mer fokuserat. Och att de ställer sin egen beprövad erfarenhet emot den forskning som finns om ämnet.

En av de viktigaste uppgifter som vi pedagoger har när det kommer till genusarbetet i förskolan är att inte begränsa barnen utan låta dem utforska nya möjligheter och samspel samt låta dem utvecklas tillsammans med andra barn och vuxna. Enligt Bolander och Fejes (2009) så påverkas barnens skapande av sin egen verklighet av hur vi vuxna samtalar med dem. Det är därför viktigt att vi pedagoger samtalar med barnen och med varandra på ett medvetet sätt och att vi använder ett nyanserat språk och reflekterar kring vikten av de ord vi använder i barnens närhet.

Hedlin (2006) skriver att det finns ny forskning som påvisar att samhällets förväntningar på hur pojkar och flickor ska vara förs vidare genom generationer. Det är därför viktigt att vi pedagoger läser den aktuella forskning och litteratur som finns samt diskuterar i arbetslaget för att få ett enat förhållningssätt i arbetslaget. När det framkommer ny forskning är det viktigt att genusediskussionen får ny fart så att arbetet kring det inte stannar av utan är pågående i verksamheten ständigt. Många verksamma pedagoger är medvetna om samhällets

inflytande och förväntningar men är de uppdaterade kan de få nya verktyg att arbeta med för att motverka det stereotypa och skapa den neutrala miljön som förskolan ska vara.

När vi själva går ut i verksamheten är det viktigt att vi följer läroplanen och att vi aktivt tar del av den nya forskning och litteratur som kommer. Det är även viktigt att i arbetslagen gått igenom vilka ståndpunkter och vad genus och jämställdhet står för alla så att en diskussion om hur arbetet kring dessa begrepp ska genomföras med barnen. Det är genom reflektion av arbetslaget samt oss själva som vi blir medvetna om vilka områden som måste arbetas med för att få en så bra fungerande verksamhet som möjligt. Det är även viktigt att vi fortsätter att hålla ett kritiskt öga mot den nya forskning och information som kommer för att kunna utvärdera hur den skall fungera i verksamheten, vem är den riktad mot och håller den gentemot läroplanens mål?

10 Avslutande sammanfattning

När vi började diskutera vad vi ville göra en studie om var inte det så svårt val. Vi är båda intresserade av hur genus och dess arbete påverkar pedagogerna men även hur stort fokus det är på begreppet i förskolan och hur det används. Vi har genom vår utbildning fått en stark grund i det sociokulturella perspektivet men vi har även blivit införstådda med att arbetet med genus och kön är något vi måste arbeta hårt med. Vi båda är dock av åsikten att det är viktigt för oss som individuella personer att veta vilket kön vi är, inte för att vi ska bemötas annorlunda, utan för att det biologiska könet är något vi föds med och det är en del av vår identitet. Vissa personer kan dock känna att dem inte föds in i "rätt" biologiskt kön, utan kan leva ett helt liv och känna sig som en kvinna även om man är född som man, och tvärtom. Därför är det ännu viktigare att alla människor behandlas precis lika, oavsett kön.

Vi ville i denna studie se hur det som vi fått lära oss om genus och dess vikt för barnens vidare utveckling verkligen fungerar i verksamheten. Vi kan ärligt säga att vi blev båda förvånade av det vi fick ut av våra intervjuer då det var motsägande det vi själva fått lära oss. Verksamma pedagoger i dagens förskolor har ingen tydlig genusutbildning och det är inte ett fokus område som vi tidigare trott. Det finns inga tydliga direktiv till hur arbetet ska genomföras i verksamheten utan det är ett begrepp som ska finnas med och bli en del av vardagen.

Vi har i vår studie tagit upp att pedagogerna ska ge varje barn de bästa möjligheterna för att utvecklas och lära sig nya saker utan att bli begränsade av sitt kön. Vår analys visar att pedagogerna anser att de kan se till individen i varje situation men vi är alla färgade av samhällets påverkan. Vi har efter denna studie fått en lite större förståelse för hur genusarbetet i förskolan ska verkställas och vilket stort arbete vi har framför oss. Men det vi funderar över är, om all den forskning som görs och har gjorts om hur vi pedagoger ska arbeta med barnen för att de ska frångå de traditionella könsrollerna verkligen är rätt? Hur vet vi att det arbetsätt som vi arbetar med i dagens förskolor kommer generera i att dagens förskolebarn växer upp och blir normbrytande? Och vad är det som säger att det de växer upp till kommer bli "rätt"? Vi kan med vår studie se att ämnet vi att undersöka ligger i tiden, det är ett ämne som många är intresserade av och tycker är laddat. Vi vill och hoppas att det kommer vidare forskning på vårt område så att det blir tydligare för vilka konsekvenser genusarbetet faktiskt kommer ha. Vi blev under vår studie även medvetna om att det inte finns så mycket forskning om

begreppet hen och hur det påverkar barnen i deras identitetsökning. Vi anser därför att det borde bedrivas vidare forskning av just detta begrepp och hur det påverkar dagens barn.

Connell (2003) tar upp i sin bok hur samhället är det som påverkar vad vi blir för kön. Samhället riktar sig till kroppen, de biologiska skillnaderna mellan könen istället för att som i genus se den sociala processen som en påverkan till identitetskapande. Det vi lägger större vikt vid är att barnen ska lära sig respektera varandra istället för att försöka avköna barnen för att vårt samhälle ska bli jämställt. Vi är av åsikten efter detta arbete att det är vi vuxna som skapar ett problem som inte finns. Barn bryr sig inte om vad som är flickigt eller pojktigt förens vi vuxna visar för dem vad orden och uppdelningen innebär. Ett barn dömer ingen för ens de får uppfattningen av sin omgivning att det är något ”fel” på den andre personen.

11 Referenslista

- Ambjörnsson, F. (2011). *Rosa: den farliga färgen*. Stockholm: Ordfront
- Bolander Eva och Fejes Andreas, 2009, *Diskursanalys*, ss.81-104. I Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Connell, R. (2003). *Om genus*. Göteborg: Daidalos.
- Dahlberg, Moss & Pence (2001) i Vallberg Roth, A. (2011). *De yngre barnens läroplanshistoria: från 1800-talets mitt till idag*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Edlund, Ann-Catrine (2004) *Kan män vara sjuksköterskor och kvinnor brandmän? Om Sambandet mellan yrkesbeteckningar och kön* ss.263-280. I utredningen om den könssegregerade svenska arbetsmarknaden (2004). *Den könsuppdelade arbetsmarknaden [Elektronisk resurs] : betänkande*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer hämtad 2014-11-26 från : <http://www.regeringen.se/content/1/c6/01/72/89/fe0a5c7f.pdf>
- Eidevald, C. (2011). *"Anna bråkar!": att göra jämställdhet i förskolan*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Eidevald, C & Lenz Taguchi, H (2013). Genuspedagogik och förskolan som Jämställdhetspolitisk arena. I Lenz Taguchi, Hillevi, Bodén, Linnea & Ohrander Kajsa (red.) *En rosa pedagogik*. Stockholm: Liber.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Granberg, A. (2000). *Småbarns utevistelse: naturorientering, lek och rörelse*. Stockholm: Liber.
- Hacking, I. (1999). *Social konstruktion av vad?* Stockholm: Thales
- Hedlin, M (2006). *Jämställdhet, en del av skolans värdegrund*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Henkel, K & Tomičić, M (2009). *Ge ditt barn 100 möjligheter istället för 2: om genusfällor och genuskrux i vardagen*. Skärholmen: Jämställt.se/Olika Förlag AB
- Hjalmarsson, M (2009). Förändrade krav i läraryrket? I Wernersson, Inga (red.) *Genus i förskola och skola: förändringar i policy, perspektiv och praktik*. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Hundeide, K. (2006). *Sociokulturella ramar för barns utveckling: barns livsvärldar*. Lund: Studentlitteratur.

- Hwang, P. & Nilsson, B. (2012). *Utvecklingspsykologi*. (3., rev. utg.) Stockholm: Natur och kultur.
- Kihlström, S (2009), *Intervju som redskap*, ss.47-69. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket -vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Kåreland, L (2005). *Modig och stark eller ligga lågt- skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur och kultur
- MaCracken, G (1988) I, Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Milles, K (2008). *Jämställt språk: en handbok i att skriva och tala jämställt*. 1. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag
- Ohrlander, K (2013). Den rosa pedagogiken – återtagandet. I Lenz Taguchi, Hillevi, Bodén, Linnea & Ohrlander Kajsa (red.) *En rosa pedagogik*. Stockholm: Liber.
- Olofsson, B, (2010). *Modiga prinsessor och ömsinta killar- genusmedveten pedagogik i praktiken*. Lärarförbundets förlag, Mölnlycke.
- Pramling Samuelsson, I och Sheridan, S (1999). *Lärandets grogrund*. Studentlitteratur, Lund.
- Patel, R. & Davidson, B (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling, N. 2008. Vygotskijs sociokulturella perspektiv. *Förskoleforum*. 26 maj. Hämtad 2014-11-26. <http://www.forskoleforum.se/data/files/pdf/sociokulturella.pdf>
- Sandberg, A. & Vuorinen, T. (2007). *Hem och förskola: samverkan i förändring*. Stockholm: Liber.
- Skolverket, (2010). *Läroplanen för förskolan. Lpfö98. Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes
- Socialstyrelsen (1987). Pedagogiskt program för förskolan. Stockholm: Kundtjänst, Allmänna förl. [distributör]. Allmänna råd från Socialstyrelsen, 0280-0667 ; 1987:3 <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/30947>
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Svaleryd, K. (2003). *Genuspedagogik: en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. Stockholm: Liber.
- Säljö, R. (2005) *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Falun; Nordstedts Akademiska Förlag

- Säljö, R. (2010) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Uppl. 3. Falun; Nordstedts Akademiska Förlag
- Tallberg Broman, I (2009). Mamma, pappa, förskolebarn. Om förskolan som jämställdhetsprojekt. I Wernersson, I (red.). *Genus i förskola och skola: förändringar i policy, perspektiv och praktik*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Tellgren, B. (2004). Förskolan som mötesplats: barns strategier för tillträden och uteslutningar i lek och samtal. Licentiatavhandling Örebro : Univ., 2004. Örebro.
- Trost, J (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, J (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
Vetenskapsrådet (2011). ”Vad är god forskningssed”. Rapport nummer 1:2005. Bromma: CM-Gruppen AB
- Vallberg Roth, A. (2011). *De yngre barnens läroplanshistoria: från 1800-talets mitt till idag*. (2., [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Wedin, E-K (2011). Andra upplagan. *Jämställdhetsarbete i skola och förskola*. Stockholm: Nordstedts juridik.
- Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. (2., uppdaterade och utök. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

4 Bilagor

Nedan följer de intervjufrågor vi ställde. Följd frågor förekom under intervjun.

Hur använder ni er utav läroplanen i den dagliga verksamheten

Hur arbetar ni med genus på er avdelning?

Arbetar ni med könsuppdelade grupper på er avdelning?

Har ni fått någon grundutbildning i genuspedagogik?

Hur tolkar ni läroplanens mål om genus och jämställdhet?

Vad är genus för dig?

Under dina år som verksam pedagog, anser du att genusarbetet har förändrats?

Anser ni att bemötandet gentemot pojkar/flickor blir det samma i liknande situationer?

Vad anser ni om ordet hen?

Hur engagerar ni barnen i arbetet kring genus arbetet?